

Folklore in the Picture Frame: Analysis of the Impact of Proverb's Comic Books on Self-efficacy of Reading and Educational Motivation

Masoomeh Mansoori

MSc. in Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Psychology and Education, Kharazmi University, Tehran, Iran. Email: mansouri.1357@gmail.com

Somaye Sadat Akhshik

*Corresponding author, Assistant professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Psychology and Education, Kharazmi University, Tehran, Iran. Email: somakhshik@gmail.com; akhshik@khu.ac.ir

Mehdi Arabzadeh

Assistant professor, Department of Educational Psychology, Faculty of Psychology and Education, Kharazmi University, Tehran, Iran. Email: mehdi_arabzadeh@hotmail.com

Abstract

Objective: Using image in educational texts for children can help to enhance their learning. Considering the importance of academic motivation and the role of enhancing reading and writing skills and reading self-efficacy, as well as the comic book capabilities in this regard, this study attempts to address this issue from the perspective of popular culture. Therefore, the purpose of this research is to investigate the impact of comic proverb books on educational motivation and reading self-efficiency of elementary fourth and fifth grade students.

Methodology: This is a causal-comparative study with post-test design with control group. This study is applied one in terms of purpose, and quantitative in terms of type. Its data collection was done by descriptive method of cause-comparison type via considering post-test for a control group. The study population consisted of 4th and 5th grade female students in Alborz province. 100 girls of fourth and fifth grade students in Alborz province was selected by purposive judgment sampling, Samples were selected through purposive judgment sampling and 50 individuals were selected as control group and 50 as experimental group. The subjects in the experimental group were given comic books and both groups responded to the Hager reading self-efficacy questionnaire (2017) and the academic motivation questionnaire by Guy, Marsh, and Dawson (2005). Data analysis was performed by descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (independent t-test and the Mann-Whitney U test).

Findings: Significant difference between educational motivation of two groups were showed. This means that reading the proverbial comic books could increase students' educational motivation. It was also found that reading these books did not affect their self-efficacy.

Conclusion: The results show that proverb comic books create interest and motivation to read in students.

It was also found that proverbial comic books increase students' sense of autonomy and autonomy in learning new material and institutionalize their interest in reading books. Readers were also aware of the fact that selecting and reading comic books in different contexts enables them to learn new and informative content, and in the future, they will be able to study broader topics of interest in comic books. Proverbs have been rarely used in education of the students in our country. Using this type of resources and folklore can increase their educational interest. Producing comic books in many scientific and educational fields can be considered as a good platform for better learning in education.

Keywords: Comics, Children books, Proverb, Reading self-efficiency, Educational motivation.

Article type: Research

فرهنگ عامه در قاب تصویر: واکاوی تأثیر کتاب‌های کمیک (پی‌نما) ضرب‌المثل بر انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی خواندن

معصومه منصوری

دانش آموخته کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: mansouri.1357@gmail.com

سمیه سادات آخشیک

*نویسنده مسئول، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران رایانامه: akhshik@khu.ac.ir; somakhshik@gmail.com

مهدی عرب زاده

استادیار گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: mehdi_arabzadeh@hotmail.com

چکیده

هدف: استفاده از تصویر در متن‌های آموزشی برای کودکان می‌تواند به افزایش یادگیری آن‌ها کمک کند، بنابراین هدف پژوهش بررسی تأثیر کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی خواندن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی است.

روش پژوهش: این مطالعه توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای با طرح پس‌آزمون با گروه کنترل انجام شد. جامعه این پژوهش دانش‌آموزان دختر کلاس چهارم و پنجم ابتدایی در استان البرز بود. نمونه‌گیری از این جامعه به شیوه قضاوتی هدفمند انجام شد و ۵۰ نفر به عنوان گروه کنترل و ۵۰ نفر به عنوان گروه آزمایش انتخاب شدند. به این افراد در گروه آزمایش کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل داده شد و هر دو گروه به پرسش‌نامه خودکارآمدی خواندن هاگرو انگیزش تحصیلی گای، مارش و داوسون پاسخ دادند. این پاسخ‌ها در دو گروه تحلیل و با یکدیگر مقایسه شد.

یافته‌ها: تفاوت معنی‌داری در شاخص انگیزش تحصیلی گروه کنترل و گروه آزمایش مشخص شد. به این معنی که خواندن کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل توانسته بود سبب افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان مورد مطالعه شود. همچنین مشخص شد خواندن این کتاب‌ها بر خودکارآمدی خواندن این افراد تأثیری نداشته است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل موجب ایجاد علاقه و انگیزش به خواندن در دانش‌آموزان مورد مطالعه شده است. با توجه به این که کتاب‌های کمیک به ندرت در آموزش کودکان در داخل کشور مورد استفاده قرار گرفته است، استفاده از این نوع منابع در ترکیب با فرهنگ عامه می‌تواند انگیزه آن‌ها را برای تحصیل افزایش دهد.

کلیدواژه‌ها: کمیک، کتاب کودک، ضرب‌المثل، خودکارآمدی خواندن، انگیزش تحصیلی.

نوع مقاله: پژوهشی

کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی

کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۹۹، دوره ۲۳، شماره ۴، شماره پیاپی ۹۲، صص. ۲۹-۴۷.

تاریخ ارسال: ۹۸/۱۱/۲۱ - تاریخ پذیرش: ۹۹/۶/۱۲

مقدمه

پیشرفت هر جامعه‌ای در گرو نظام آموزشی آن است. پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که علاوه بر عوامل آموزشی، مدیریتی و ساختاری، باید به جنبه روانی دانش‌آموزان نیز توجه شود، از این رو همان‌گونه که سیف (۱۳۸۶) نیز تأکید می‌کند، لازم است نیازها، انگیزه‌ها، نگرش‌ها، تمایلات و استعدادها، خاص دانش‌آموزان مطالعه شود. یکی از بهترین راه‌ها برای ایجاد علاقه در دانش‌آموزان بهبود شرایط یادگیری، افزایش سطح کیفیت روش‌های آموزشی و افزایش انگیزش خواندن است. پرداختن به انگیزش تحصیلی (خواندن و نوشتن) در آموزش و پرورش از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. آموزش خواندن و نوشتن در سال‌های نخست مدرسه بیشترین تأثیر را در تمام سال‌های زندگی دارد. کودکانی که در سال‌های اول موفق بودند، در تمام مدت تحصیل این موفقیت را حفظ کرده‌اند. آموزش نسبت مستقیمی با مهارت خواندن دارد. به بیان دیگر می‌توان گفت موفقیت در خواندن در کنار سایر سودمندی‌هایی که برای کودکان دارد، در اثربخشی آموزش آن‌ها نیز مفید است. با این حال، واقعیت‌های موجود در آزمون‌ها به خصوص آزمون بین‌المللی پرلز^۱ نشان می‌دهند که دانش‌آموزان ایرانی در خواندن کارکرد ضعیفی دارند که البته کیفیت تدریس نیز در این امر بی‌تأثیر نبوده است (کیادربندسری، ۱۳۹۵)؛ اما چگونه می‌توان این وضعیت را تغییر داد و به افزایش یادگیری کودکان از طریق خواندن کمک کرد؟ تحلیل و بررسی عوامل مختلف یادگیری از راهکارهای پرداختن به این مسئله مهم است. یکی از این عوامل مهم، انگیزش تحصیلی^۲ است که به رفتار یادگیرنده جهت می‌دهد؛ تا جایی که وقتی در ساز و کار آموزشی مشکلاتی همچون افت تحصیلی اتفاق می‌افتد، از انگیزه یادگیرنده به عنوان یکی از علل مهم آن یاد می‌شود. به اعتقاد کلارک و اسکروث^۳ (۲۰۱۰) انگیزش تحصیلی به انگیزه‌ها، نیازها و عواملی گفته می‌شود که باعث حضور یک فرد در محیط‌های آموزشی و کسب یک مدرک تحصیلی می‌گردد.

پژوهش‌های متعدد حاکی از ارتباط مثبت بین پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی^۴ است. خودکارآمدی از نظریه روانشناختی- اجتماعی آلبرت بندورا^۵ (۱۹۷۷) مشهور شده است و به این معنی است که فرد بتواند پدیده‌ها و رویدادها را برای رسیدن به وضعیت مطلوب با رفتار و کردار مناسب خود سازمان دهد. دانش‌آموزانی که باور خودکارآمدی بالایی دارند، به دلیل داشتن اهداف بالاتر و انعطاف‌پذیری بیشتر، در صورت رویارویی با شکست یا حتی عقب‌نشینی از هدف، باور خودکارآمدی خود را ترمیم نموده و شکست خود را به تلاش ناکافی استناد می‌دهند؛ همچنین ارتباط مثبت بین انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در مطالعات مختلف از جمله تریوینو و دفرایتاس^۶

1. PIRLS = Progress in International Reading Literacy Study

2. Educational Motivation

3. Clark & Schroth

4. self-efficacy

5. Bandura

6. Trevino & Defreitas

(۲۰۱۴)، لپر و کورپوس^۱ (۲۰۰۵)، سماوی، ابراهیمی و جاودان (۱۳۹۵) نشان داده شده است. همان‌طور که پژوهش‌ها نشان می‌دهند (برای نمونه بنگرید به مطهری نژاد، سید، محمدرضایی، حیدریه و نوروزی، ۱۳۹۴) دانش‌آموزان با انگیزش تحصیلی بالا در مقایسه با دانش‌آموزان دارای انگیزه پایین، هم تلاش بیشتری از خود نشان می‌دهند و هم دقت و توجه بیشتری نسبت به یادگیری مطالب دارند. افزایش انگیزش خواندن موضوع پژوهش‌های پرشماری است و شیوه‌های متنوعی برای افزایش آن مطرح شده است.

با تشویق کودک به خواندن کتاب‌های مورد علاقه‌اش می‌توان مهارت خواندن و نوشتن را در او تقویت کرد. توجه به این نکته ضروری است که تصاویر بیشتر از کلمات توجه کودکان را جلب می‌کنند، پس برای انتقال مفاهیم به کودک باید متن را ساده و با تصاویر همسو ساخت تا مطالب بهتر درک شوند. نودلمن^۲ (به نقل از قزل ایاغ، ۱۳۸۳، ص. ۲۸۶) کتاب تصویری را کتابی می‌داند که «از طریق مجموعه‌ای از تصاویر مرتبط به هم یا متنی کوتاه یا بدون متن قصه‌گویی می‌کند یا اطلاعاتی را منتقل می‌کند». در یک چنین کتابی، تصویر مهمتر از متن است و در واقع نقش محوری دارد. او معتقد است که «کودکانی که با کتاب‌های خوب تصویری آشنا می‌شوند، یاد می‌گیرند که دو روایت، یکی روایت متن و دیگری روایت تصویر را طوری بخوانند که در هر یک به چیزی دست پیدا کنند که دیگری فاقد آن است.» بر این پایه به نظر می‌رسد استفاده از تصویر راه مناسبی برای علاقمندی کودکان به خواندن و به دنبال آن بهبود یادگیری باشد.

کتاب‌های کمیک^۳ (پی‌نما) به عنوان منابعی که پایه آن‌ها تصویر است ابزاری سودمند در این زمینه است. به تعریف مک کلود^۴ (۱۳۹۱)، کمیک عبارت است از «تصاویر و دیگر عناصر بصری کنار هم چیده شده در یک توالی عمدانه به منظور انتقال اطلاعات و یا برای تولید یک واکنش زیباشناسانه در دید بیننده». کمیک‌ها در گذشته به علت نبود رسانه‌های تصویری مختلف، توسط طراحان خلق شدند. آن‌ها به فکر خلق تصاویری مشابه تصاویر فیلم‌های صامت به همراه متن‌هایی مناسب افتادند. با ظهور تکنولوژی جدید تحولاتی در موضوعات و ارائه کمیک‌ها صورت گرفت و امروزه کمیک‌ها در فرهنگ‌های مختلف به عنوان هنری مستقل و ابزار بیانی در قالب‌های گوناگون رواج یافته‌اند. در کمیک به دلیل حضور همزمان متن و تصویر در یک پلان، روایت‌گری داستان با هر دوی آنان صورت می‌گیرد (در مواردی حتی تصویر، داستان را روایت می‌کند). این ویژگی، کمیک را از انواع دیگر کتاب‌های مصور از جمله کتاب‌های تصویرسازی شده متفاوت می‌کند. کودک در یک کتاب تصویرسازی شده، متن را به واسطه نوشتار (در درجه اول) دریافت می‌کند. تصاویر نقش درجه دوم کمکی دارند، در عین حال تصاویر کتاب تصویرسازی شده از

1. Lepper & Corpus

2. Nodelman

3. Comics books

4. McCloud

نوشته‌ها جدا شده و کودک به واسطه داشتن یکی، از دیگری محروم می‌شود. در حالی که کتاب کمیک کارکرد زبان‌شناسانه در درون متن دارد و قسمت عمده‌ای از روایت داستان بر عهده تصاویر است. این حق انتخاب با مخاطب است که متن را با استفاده از تصاویر بخواند یا از طریق متن نوشتاری. کودک در برابر کمیک همانند مخاطب یک اثر هنری است، اوست که تصمیم می‌گیرد متن را چگونه بخواند و از کجا شروع به خواندن آن کند. حتی می‌تواند کل متن را در یک نمای کلی ببیند و پیش‌بینی کند که چه اتفاقاتی قرار است روی دهد (بیرانوند، ۱۳۸۹). این پتانسیل در کنار پیشینه تاریخی کمیک آن را برای انتقال مفاهیم در حوزه‌های مختلف مناسب می‌سازد. یکی از این حوزه‌ها، فرهنگ و ادبیات عامه است. ادبیات عامیانه آینه‌ای تمام‌نما از خصوصیات خلقی و مسایل و راهنمایی‌های گذشتگان است که ضرب‌المثل‌ها از آن جمله هستند.

«مثل» نوعی بیان کوتاه و مختصر از داستان و یا قصه‌ای عبرت‌آموز است ذوالفقاری (در آخشیک، ۱۳۹۳)، سلر^۱ (در نوریخ^۲، ۱۹۸۵، ص. ۴۵) ضرب‌المثل را چنین تعریف کرده است: سخنان برجسته، روشن و پند آمیز و مستقل که در زبان مردم رایج است. مثل‌های هر سرزمینی، چکیده یک عمر تجربه تلخ و شیرین؛ اما آموزنده در چارچوب کوتاه‌ترین کلام است و این مهم به آیندگان فرصت شناساندن زندگی گذشتگان را می‌دهد. اگر بخواهیم ضرب‌المثل‌ها را در ذهن کودکانمان به صورتی زیبا و ماندگار ثبت نماییم باید از تصاویری خلاق و با کیفیت و مناسب استفاده نماییم، چون تصاویر ماندگاری طولانی مدت و به دنبال آن یادگیری سریع‌تر و آسان‌تر را به همراه دارد (اسماعیل‌زاده آشینی و شریفی مهرجردی، ۱۳۹۴).

خواندن متون کهن فارسی از جمله ضرب‌المثل‌ها می‌تواند دایره لغات دانش‌آموز را افزایش دهد و درک بیشتر واژه‌ها و عبارت‌ها، باعث درک بیشتر مطالب درسی می‌شود و موجب پیشرفت تحصیلی او می‌گردد. دانستن مثل‌ها گفتن و نوشتن را آسان می‌کند؛ زیرا این جمله‌ها کوتاه و زیباست و بر دل می‌نشیند و گفتگوی دراز را کوتاه می‌کند. آموزش و پرورش می‌تواند با استفاده از کتاب‌های کمیک، که مورد علاقه کودکان است، کشش و انگیزه لازم را برای دانستن مطالب مختلف از جمله ریاضی، علوم، مذهب، فرهنگ عامه و غیره را در دانش‌آموزان ایجاد نماید.

با توجه به آنچه پیرامون اهمیت انگیزش تحصیلی و نقش تقویت مهارت خواندن و نوشتن و خودکارآمدی خواندن گفته شد و همچنین با توجه به قابلیت‌های کتاب کمیک در این راستا؛ در پژوهش حاضر سعی می‌شود تا از منظر فرهنگ عامه به این مقوله وارد شویم و بخشی از کاستی‌های پژوهش در این حوزه جبران شود. به نظر می‌رسد که می‌توان با تکیه بر نیروی هنرمندان تصویرگر و با برنامه‌ریزی در این خصوص و با پشتوانه تاریخی و ادبیات کهن عرفانی و اساطیری و حماسی و مذهبی ایران به تولید کمیک وطنی پردازیم. بر این پایه مسئله پژوهش حاضر نشان

دادن تأثیر کتاب‌های ضرب‌المثل بر انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی خواندن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی است. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش به این پرسش پاسخ دهد که کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل تا چه میزان بر انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی خواندن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی تأثیر دارند؟ و این پاسخ بتواند به متولیان تهیه و تدوین کتاب‌های درسی مقطع ابتدایی کمک کند.

پیشینه

پیشینه پژوهش حاضر را گرچه می‌توان در حوزه‌های ادبیات عامه و انگیزش و خودکارآمدی نیز دنبال کرد؛ اما از آنجا که موضوع اصلی این مطالعه کتاب‌های کمیک و ارتباط آن‌ها با یادگیری است، به صورت مختصر به پژوهش‌هایی اشاره می‌شود که در این رابطه انجام شده‌اند. برای نمونه، سلیمانپور (۱۳۹۵) در پژوهش خود به ارائه رمان‌های گرافیکی به یادگیرندگان در درس تاریخ آموزش و پرورش پرداخت تا تأثیر آن را بر یادگیری مورد بررسی قرار دهد. در این مطالعه، دانشجویان کارشناسی رشته علوم تربیتی به عنوان نمونه انتخاب و در دو گروه کنترل و آزمایش قرار گرفتند. نتایج این پژوهش نشان داد رمان‌های گرافیکی (کتاب‌های کمیک) موجب یادگیری بهتر تاریخ در دانشجویان شده است و این کتاب‌ها مهارت زمینه‌یابی را بیشتر از سایر مهارت‌ها مورد توجه قرار داده‌اند. پژوهش دیگر، مطالعه‌ای است که معتمدی‌نیا (۱۳۹۵) انجام داد و به بررسی قابلیت‌های رسانه کمیک استریپ در انتقال آموزه‌های فرهنگی داستان‌های کهن فارسی به کودکان ۱۰-۱۲ سال پرداخت. نتایج این پژوهش که با تأکید بر داستان‌های هفت پیکر نظامی انجام شد نشان داد ویژگی‌های بصری کمیک استریپ، توانایی به تصویر کشیدن داستان‌های کهن فارسی را با توجه به عناصر سازنده داستان دارد. از دیگر مطالعاتی که داخل کشور انجام شده می‌توان به مطالعه سلیمی و سلیمی (۱۳۹۷) اشاره داشت که به کاربرد و مزایای آموزشی و ارتباطی گرافیک نوول و کمیک ژورنالیسم پرداخته است. طبق یافته‌های این پژوهش گرافیک نوول‌ها (رمان‌های تصویری) به یکی از ابزارهای آموزشی در کلاس‌های درس جهان، به ویژه در ارتباط با دروسی همچون زبان انگلیسی، علوم، علوم اجتماعی، تاریخ، ادبیات و هنر تبدیل شده‌اند. در منظر ارتباطی و تبلیغی نیز بهره‌گیری از این ابزار، ضمن تأثیر، سرگرمی و جذابیت تحقق اهداف را در پی دارد و در عین حال از رضایت استفاده مخاطب، مشتری و ... نیز برخوردار است. از نمونه پژوهش‌های خارج از کشور می‌توان به مطالعه چینگ و فوک^۱ (۲۰۱۳) اشاره داشت. این پژوهشگران مطالعه‌ای را روی ۲۹۱ دانش‌آموز راهنمایی در سه مدرسه در کشور مالزی انجام دادند. در این پژوهش، تأثیر مطالعه رمان‌های گرافیکی بر پایه فناوری‌های چند رسانه‌ای بر شیوه‌های مختلف یادگیری و تفکر انتقادی بر یادگیرندگان بررسی شد. نتایج نشان داد که دانش‌آموزانی که رمان‌های گرافیکی (کتاب‌های کمیک) خوانده‌اند، بهتر عمل می‌کنند و بهتر یاد می‌گیرند. بررسی کمیک به عنوان

روش آموزشی و استفاده از آن در کاهش تفاوت‌های جنسیتی سواد خواندن در مدارس ابتدایی نیز در پژوهش کرزا و کوزیر^۱ (۲۰۱۶) بررسی شد. در این مطالعه ابعاد سواد خواندن و انگیزه خواندن در گروه‌های آزمایشی و کنترل قبل و بعد از مداخله از طریق پرسشنامه و تست بر روی ۱۴۳ دانش‌آموز کلاس دوم تا پنجم از دو مدرسه ابتدایی در اسلوانی مطالعه شد. نتایج نشان داد با مداخله سن و جنس دانش‌آموزان در بعضی از گروه‌ها افزایش آماری معناداری در علاقه به خواندن وجود دارد. همچنین اثرات کوتاه مدت استفاده از کمیک به عنوان روش آموزشی جهت کاهش تفاوت‌های جنسیتی در سواد خواندن و انگیزه خواندن دانش‌آموزان ابتدایی نیز در این پژوهش نشان داده شد. برخی پژوهش‌ها نیز با تمرکز بر یک درس خاص انجام شده‌اند. برای نمونه می‌توان به پژوهش ایلهان و اوراک^۲ (۲۰۱۹) اشاره داشت که استفاده از کتاب‌های کمیک را در درس اجتماعی بررسی کردند. نتایج این مطالعه نیز که به شکل نیمه تجربی انجام شد نشان داد طبق نتایج مقیاس انگیزشی، انگیزه دانش‌آموزان گروه آزمایشی به شکل مثبتی تحت تأثیر استفاده از کمیک در درس اجتماعی قرار گرفته است. همچنین مشخص شد استفاده از کتاب‌های کمیک در این درس، موجب ارتقای خودکارآمدی این دانش‌آموزان شده و اضطراب آن‌ها را از امتحان کاهش داده است.

مرور پژوهش‌های داخلی و خارجی در این زمینه نشان می‌دهد تأثیر استفاده از کتاب‌های کمیک بر برخی ابعاد یادگیری، بررسی و مشخص شده و استفاده از آن‌ها به عنوان ابزاری برای یاددهی و یادگیری در دنیا امری رایج است. متأسفانه در پژوهش‌های داخل کشور به این امر توجه چندانی نشده است. با توجه به اهمیت مسئله خواندن و نهادینه شدن آن از کودکی انتظار می‌رود مطالعات این حوزه در داخل کشور نیز توسعه یابد. با نظر به جایگاه فرهنگ عامه و پاسداشت و نگهداری از این فرهنگ توجه به این خلاء در پژوهش‌های داخلی نیز ضروری است. مطالعه حاضر با این رویکرد و با هدف نشان دادن تأثیر کتاب‌های کمیک بر انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی خواندن دانش‌آموزان انجام شد تا از این رهگذر به توسعه کتابخوانی در بین کودکان با محوریت فرهنگ عامه کمک شود. به این ترتیب پرسش‌های پژوهش چنین بود:

۱- کتاب‌های کمیک چه تأثیری بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دارند؟

۲- کتاب‌های کمیک چه تأثیری بر خودکارآمدی خواندن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دارند؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ نوع کمی بود و جمع‌آوری اطلاعات آن با شیوه توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای با طرح پس‌آزمون با گروه کنترل انجام شد. جامعه این پژوهش دانش‌آموزان مقطع ابتدایی استان البرز بود که تعداد ۱۰۰ نفر از آن‌ها

1. Kerneža & Košir

2. İlhan & Oruç

در دو مقطع چهارم و پنجم ابتدایی با روش نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند انتخاب شد. از این تعداد نمونه، ۵۰ نفر به عنوان گروه کنترل و ۵۰ نفر به عنوان گروه آزمایش انتخاب شدند.^۱ برای انجام این پژوهش از سه ابزار استفاده شد:

۱- پرسشنامه خودکارآمدی خواندن: در این پژوهش از پرسش‌نامه ۱۰ پرسشی طراحی شده توسط جنیفر هاگر^۲ (۲۰۱۷)، استفاده شده است. پرسش‌های پرسشنامه برای گروه سنی کلاس چهارم و پنجم به شکل مناسبی طراحی شده است به عنوان مثال: ۱- من کتاب خوان خوبی هستم، ۳- پس از این که داستانی می‌خوانم، می‌توانم درباره آنچه خواندم حرف بزنم. شرکت‌کنندگان جواب خود را روی یک طیف لیکرت ۴ درجه‌ای از ۱ «خیلی با من فرق دارد» و تا ۴ «خیلی شبیه من است مشخص می‌کنند». هاگر (۲۰۱۷) پایایی ابزار را بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش کرده است؛ پایایی ابزار فوق در پژوهش حاضر بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۶۶ به دست آمد.

۲- پرسشنامه انگیزش تحصیلی گای، مارش و داوسون^۳ (۲۰۰۵) که دارای ۲۷ گویه در سه بعد انگیزش خواندن، نوشتن و ریاضیات است که در این پژوهش ۱۸ گویه مربوط دو بعد خواندن و نوشتن به این ترتیب بررسی شد؛ خواندن (انگیزه فطری یا درونی، تنظیم شناسایی شده یا شخصی و تنظیم خارجی) و نوشتن (انگیزه فطری یا درونی، تنظیم شناسایی شده یا شخصی و تنظیم خارجی). به عنوان مثال: ۱- من روخوانی را دوست دارم. ۵- تصمیم گرفتم برای یادگیری خیلی چیزها، کتاب بخوانم. ۱۳- نوشتن به من امکان یادگیری چیزهای مفید زیادی را می‌دهد. ۱۸- برای این که به دیگران نشان دهم چقدر خوبم، می‌نویسم. شیوه پاسخدهی به گویه‌های این مقیاس بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از «نه همیشه = ۱» تا «بله همیشه = ۵» می‌باشد. طراحان پایایی و روایی ابزار را مورد تأیید قرار داده‌اند؛ در پژوهش حاضر پایایی ابزار بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷۲ به دست آمد.

۳- مجموعه کتاب‌های کمیک مثل آباد: یک مجموعه کمیک (پی‌نما) از داستان ضرب‌المثل‌های فارسی است. که با استفاده از تصاویر زیبا موجب جذب کودکان به مطالعه می‌شود. نویسنده و تصویرگر کتاب سعید رزاقی یکی از اساتید پی‌نما در ایران است. این مجموعه در ۵ جلد توسط موسسه فرهنگی منادی تربیت (وزارت آموزش و پرورش، معاونت پرورشی) در بین سال‌های ۸۷-۹۳ با عناوین از دماغ فیل افتاده، دیزی و حیای گربه، سیب خوب گیر دست چلاق میاد، تار موی خرس، دود کباب برای بی پول^۴، منتشر شده است. این کتاب‌ها دارای سطح یکسان هستند و فقط عناوین آن‌ها فرق می‌کند و در ضمن از لحاظ گروه سنی برای کودکان کلاس چهارم و پنجم مناسب می‌باشند. روایی مجموعه توسط دو نفر از اساتید متخصص این حوزه مورد تأیید قرار گرفت. فرایند اجرای پژوهش به این شکل بود که به صورت تصادفی هدفمند ۵۰ نفر از دانش‌آموزانی که حداقل یک کتاب کمیک خوانده بودند به عنوان گروه آزمایش و ۵۰ نفر از دانش‌آموزانی که با کتاب‌های کمیک آشنایی نداشتند؛ به عنوان گروه کنترل انتخاب شدند. سپس حداقل یک و حداکثر دو کتاب کمیک ضرب‌المثل به مدت ۵ روز در اختیار دانش‌آموزان گروه آزمایش قرار

۱. در تحقیق‌هایی از نوع علی-مقایسه‌ای حداقل ۱۵ نفر در هر گروه توصیه شده است و در مواردی که نیاز به طبقه‌بندی جامع برای نمونه‌گیری باشد، حداقل نمونه هر طبقه بین ۲۰ تا ۵۰ نفر پیشنهاد شده است (دلاور، ۱۳۸۸).

2. Hager

3. Guay, Marsh & Dowson

۴. ادامه مجموعه مثل‌آباد توسط مؤسسه فرهنگی هنری خراسان در سال ۱۳۹۶ با عناوین از تعجب شاخ درآوردن، دزدی که به دزد بزنه میشه شاه دزد، تخم مرغ دزدی که شتر دزد شد، منتشر شده است.

گرفت و بعد از ۵ روز در محیط کلاس هر دو گروه پرسش‌های پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند که نمونه پرسش‌ها در قسمت ابزارها آورده شده است. برای تحلیل از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون تی مستقل و یو-من ویتنی^۱) استفاده شد. همچنین نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون شاپیروویلیک^۲ سنجیده و همگنی واریانس‌ها با استفاده از آزمون لوین^۳ تحلیل شد.

یافته‌های پژوهش

برای ارائه یافته‌های پژوهش ابتدا اطلاعات مربوط به نرمال بودن توزیع داده‌ها و همگنی واریانس‌های متغیرهای پژوهش را آورده‌ایم و پس از آن میانگین و انحراف معیار متغیرها را بیان کرده‌ایم. برای بررسی توزیع داده‌ها با توجه به تعداد گروه‌ها از آزمون شاپیروویلیک استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. آزمون شاپیروویلیک برای بررسی توزیع داده‌ها

متغیر	گروه	آماره	معنی‌داری
انگیزش تحصیلی	آزمایشی	۰/۹۳۶	۰/۰۹۹
	کنترل	۰/۹۶۸	۰/۱۹۸
خودکارآمدی خواندن	آزمایشی	۰/۹۳۸	۰/۰۱۱
	کنترل	۰/۹۲۴	۰/۰۱۱

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود در شاخص انگیزش تحصیلی توزیع داده‌ها نرمال بود؛ اما در شاخص خودکارآمدی خواندن این شاخص نرمال نبود و باید از آزمون معادل ناپارامتریک استفاده شود. برای بررسی همگنی واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون لوین

شاخص	آماره لوین	معنی‌داری
انگیزش تحصیلی	۱/۰۲۱	۰/۳۱۵
خودکارآمدی خواندن	۸/۲۳۱	۰/۰۰۵

1. Mann-Whitney U
2. Shapiro-Wilk Test
3. Levene's Test

همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد در شاخص انگیزش تحصیلی شرط همگنی واریانس‌ها برقرار است؛ اما در شاخص خودکارآمدی خواندن این شرط برقرار نیست و همگنی رعایت نشده است. جدول ۳ نتایج توصیفی متغیرهای وابسته پژوهش را نشان می‌دهد. این شاخص‌ها برای هر دو گروه آزمایشی و کنترل گزارش شده است.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار متغیرهای انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی خواندن

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار
انگیزش تحصیلی	آزمایشی	۷۱/۲۴	۱۰/۰۳۳
	کنترل	۶۴/۶۸	۶/۹۸
خودکارآمدی خواندن	آزمایشی	۳۰/۵۴	۳/۴۳۲
	کنترل	۳۲/۲۰	۲/۸۰۷

همان‌گونه که در جدول ۳ آمده است، میانگین گروه آزمایش در انگیزش تحصیلی نسبت به گروه کنترل بیشتر است؛ اما در خودکارآمدی خواندن میانگین گروه کنترل از گروه آزمایش بیشتر است. پرسش نخست پژوهش، به تأثیر کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان توجه داشت. برای پاسخ به این پرسش، انگیزش تحصیلی را در سه مؤلفه انگیزه فطری، تنظیم شناسایی شده و تنظیم بیرونی تحلیل کرده‌ایم. این تحلیل با توجه به داده‌های جدول ۴ که حاصل دیدگاه‌های دانش‌آموزان در دو گروه کنترل و آزمایش است، انجام گرفته است.

جدول ۴. تأثیر کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر انگیزش تحصیلی بر اساس دیدگاه دانش‌آموزان در دو گروه کنترل و آزمایش

انگیزش تحصیلی	گویه‌ها	میانگین رتبه گروه کنترل	میانگین رتبه گروه آزمایش
انگیزه فطری	علاقه به خواندن	۱۳/۵۲	۱۷/۹۱
	توجه به خواندن	۱۳/۱۱	۱۶/۱۸
	اجبار به خواندن	۳/۵۳	۳/۹۸
تنظیم شناسایی شده	یادگیری از طریق خواندن	۱۲/۸۴	۱۷/۲۶
	تصمیم به خواندن برای یادگیری	۱۲/۷۵	۱۷/۱۵
	اهمیت دادن به خواندن	۱۳/۳۹	۱۶/۳۳
تنظیم بیرونی	خواندن به قصد دریافت پاداش	۷/۵۴	۱۱/۲۱
	خواندن برای جلب رضایت دیگران	۷/۴۴	۱۲/۵۹
	خواندن برای نشان دادن خود	۶/۳۲	۷/۹۲

۱۶/۱۵	۱۱/۷۹	علاقه به نوشتن	انگیزه فطری	نوشتن
۱۴/۰۷	۱۰/۳۱	توجه به نوشتن		
۴/۷۷	۵/۱۳	اجبار به نوشتن		
۱۵/۶۷	۱۱/۸	یادگیری توسط نوشتن	تنظیم شناسایی شده	
۱۲/۹۹	۹/۹	تصمیم به نوشتن برای یادگیری		
۱۷/۰۲	۱۳/۷۵	اهمیت دادن به نوشتن		
۹/۸۲	۶/۷	نوشتن به قصد دریافت پاداش	تنظیم بیرونی	
۱۲/۱	۶/۳	نوشتن برای جلب رضایت دیگران		
۹/۴۸	۴/۸۸	نوشتن برای نشان دادن خود		

مقایسه میانگین رتبه‌های دو گروه کنترل و آزمایش در انگیزش تحصیلی که در جدول ۴ آمده نشان می‌دهد این میانگین تقریباً در تمام گویه‌ها صعودی است. بنابراین به طور کلی می‌توان گفت خواندن کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل باعث افزایش انگیزش تحصیلی جامعه مورد مطالعه شده است.

برای پاسخ به پرسش نخست پژوهش و با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها و همگنی واریانس‌ها از آزمون تی مستقل برای بررسی تفاوت انگیزش تحصیلی در دو گروه استفاده شد. نتیجه این آزمون در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. نتیجه آزمون تی مستقل برای انگیزش تحصیلی در دو گروه کنترل و آزمایش

شاخص	اختلاف میانگین	مقدار تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
انگیزش تحصیلی	۵/۵۶۰	۳/۷۹۴	۹۸	۰/۰۰۱

داده‌های این جدول نشان می‌دهد انگیزش تحصیلی در دو گروه کنترل و آزمایش تفاوت دارد ($p = ۰/۰۰۱$) و $t = ۳/۷۹۴$. بنابراین می‌توان گفت انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان بررسی شده با خواندن کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل افزایش یافته است.

پرسش دوم پژوهش به تأثیر کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر خودکارآمدی خواندن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی توجه داشت. برای پاسخ به این پرسش، دیدگاه‌های دانش‌آموزان در دو گروه کنترل و آزمایش در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶ تأثیر کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر خودکارآمدی خواندن بر اساس دیدگاه دانش‌آموزان در دو گروه کنترل و آزمایش

گویه‌ها	میانگین رتبه گروه کنترل	میانگین رتبه گروه آزمایش
خوب کتاب خواندن	۶/۹۴	۶/۲۶
خواندن کتاب به طور صحیح و سریع	۵/۶۶	۵/۶۷
حرف زدن در مورد کتاب خوانده شده	۶/۸۷	۶/۵۲
دشوار بودن خواندن	۲/۳۳	۲/۶۳
بلندخواندن عالی	۶/۱۰	۶/۹۳
عصبانی شدن هنگام بلندخواندن برای خود	۲/۰۳	۳/۱۶
توانایی خواندن و پاسخ دان به پرسش‌های آن	۶/۱۶	۶/۰۹
آمادگی برای خواندن متون سخت	۶/۵۹	۵/۹۹
تلاش برای بهتر خواندن	۵/۴۴	۴/۶۸
بهتر خواندن در آینده	۶/۹۸	۷/۰۷

همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، میانگین رتبه گویه‌ها در دو گروه کنترل و آزمایش تغییر قابل توجهی نداشته است. البته این تغییر برای گویه ۶ محسوس است. یعنی گروه آزمایش بعد از خواندن کتاب‌های ضرب‌المثل اینطور بیان کرده‌اند که هنگام بلندخوانی برای خودشان عصبی می‌شوند. دلیل این رخداد قابل بررسی است و در صورت تکرار این آزمون در گروهی با وضعیت مشابه و کسب نتایج یکسان، پرداختن به علت این اتفاق ضروری است. بر پایه داده‌های این جدول و جدول ۷ می‌توان به پرسش دوم پاسخ داد. با توجه به نرمال نبودن توزیع داده‌ها و ناهمگنی واریانس‌ها از آزمون یو-من ویتنی برای بررسی تفاوت خودکارآمدی خواندن در دو گروه کنترل و آزمایش استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. نتیجه آزمون یو-من ویتنی برای خودکارآمدی خواندن در دو گروه کنترل و آزمایش

شاخص	یو-من ویتنی	ویلکاکسون	مقدار زد	معنی‌داری
خودکارآمدی خواندن	۹۰۹/۰۰۰	۲۱۸۴/۰۰۰	-۲/۳۷۳	۰/۰۱۸

داده‌های این جدول نشان می‌دهد در گروه آزمایش خودکارآمدی خواندن پس از خواندن کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل افزایش نیافته است. بررسی دلایل این امر و احتمال‌هایی که این وضعیت را ایجاد کرده‌اند می‌تواند در پژوهش دیگری مورد بررسی قرار گیرد. این نتیجه ممکن است به دلیل شرایط اجرای پژوهش باشد یا مسائل دیگری در آن تأثیرگذار باشند. از جمله علت‌های احتمالی، ابزار مورد استفاده برای سنجش خودکارآمدی خواندن در این پژوهش می‌تواند باشد. مرور گویه‌های پرسشنامه نشان می‌دهد این گویه‌ها بیشتر بر «روخوانی» و «بلندخوانی» تأکید

دارند. احتمال دارد طرح پرسش برای سنجش خودکارآمدی خواندن در مورد کتاب‌های کمیک به مبنایی متفاوت و واژگانی دیگر نیاز داشته باشد و بنابراین، ساخت ابزاری ویژه این کار را می‌طلبد.

با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها و همگنی واریانس‌ها از آزمون تی مستقل برای بررسی تفاوت انگیزش تحصیلی در دو گروه استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۸ گزارش شده است.

جدول ۸. بررسی تفاوت انگیزش تحصیلی در گروه‌های کنترل و آزمایش

شاخص	اختلاف میانگین	آماره تی	درجه آزادی	معنی‌داری
انگیزش تحصیلی	۵/۵۶۰	۳/۷۹۴	۹۸	۰/۰۰۱

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود تفاوت معنی‌داری در شاخص انگیزش تحصیلی در دو گروه وجود دارد ($p=0/001$, $t=3/794$) که این نشان می‌دهد انگیزش تحصیلی در گروه آزمایشی بالاتر است.

برای بررسی تفاوت معنی‌داری میزان خودکارآمدی خواندن با توجه به نرمال نبودن توزیع داده‌ها و ناهمگنی واریانس‌ها از آزمون یو-من ویتنی برای بررسی تفاوت در دو گروه استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۹ گزارش شده است.

جدول ۹. بررسی تفاوت خودکارآمدی خواندن در گروه‌های کنترل و آزمایش

شاخص	یو من ویتنی	ویلیکاکسون	آماره زد	معنی‌داری
خودکارآمدی خواندن	۹۰۹/۰۰۰	۲۱۸۴/۰۰۰	-۲/۳۷۳	۰/۰۱۸

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود تفاوت معنی‌داری در شاخص خودکارآمدی در دو گروه وجود دارد ($p=0/018$, $Z=-2/373$) که این نشان می‌دهد خودکارآمدی خواندن در گروه کنترل بالاتر است. به این معنی که کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر روی خودکارآمدی خواندن تأثیری نداشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

خواندن کتاب‌های کمیک راهی برای پرورش احساسی مثبت نسبت به خواندن و متعهد کردن کودکان به خواندن است. تیمنس ما^۱ (۲۰۰۹) معتقد است لذت خواندن کمیک‌ها می‌تواند به لذت بردن از سایر مواد خواندنی منجر شود. کتاب‌های کمیک می‌توانند نقش مهمی را در ایجاد انگیزش در خوانندگان بی‌علاقه، مجذوب کردن کودکان به

خواندن، توسعه مهارت‌های زبانی و درک مطلب برای یادگیرندگان زبان دوم و آموزش سواد بصری ایفا کنند و مانند پله‌ای برای سایر انواع مطالعه عمل کنند. کتاب‌های کمیک رسانه‌ای کامل برای شکستن حد و مرزها، ایجاد حس همدلی، آموزش هنر به یادگیرندگان و خلق نوشته‌های قوی است. علاوه بر این اثربخشی کتاب‌های کمیک به دلیل دیداری بودن در یادگیری زبان دوم به ویژه درک مطلب اثرگذار است (رنکر ۲۰۰۷ به نقل از سلیمانپور، ۱۳۹۵).

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل بر خودکارآمدی خواندن و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان کلاس چهارم و پنجم استان البرز انجام گردید. یافته‌ها نشان داد که در بحث انگیزش تحصیلی تفاوت معناداری بین میانگین نمرات آزمودنی‌های گروه آزمایش و کنترل وجود دارد، یعنی کتاب‌های کمیک بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر بوده است؛ اما بر خودکارآمدی خواندن آن‌ها تأثیری نداشته است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت همان‌طور که منچستر^۱ (۲۰۱۷) تأیید می‌کند، هدف کتاب‌های کمیک، ایجاد علاقه به خواندن و یادگیری و سعی در انتقال مفاهیم به شکلی ساده است؛ بنابراین، این کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل که به دانش‌آموزان ابتدایی داده شده است، توانسته‌اند این هدف را تأمین کنند. این توانمندی و قابلیت کتاب‌های کمیک که به واسطه ماهیت چند وجهی آن‌ها ایجاد می‌شود. نتایج این مطالعه نشان داد می‌توان به کمک کتاب‌های کمیک، انگیزش تحصیلی را در دانش‌آموزان افزایش داد و به دنبال آن، به آموزش و یادگیری بهتر آن‌ها کمک کرد این نتیجه مشابه یافته‌های پژوهش ایلهان و اوراک (۲۰۱۹) بود که نشان دادند انگیزه دانش‌آموزان تحت تأثیر استفاده از کمیک در درس اجتماعی افزایش یافته است (سلیمان پور، ۱۳۹۵). در مطالعه حاضر، نتایج نشان داد که کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل باعث افزایش حس استقلال و خودمختاری دانش‌آموزان در یادگیری مطالب جدید می‌شود و علاقه به خواندن کتاب در آن‌ها نهادینه می‌شود. همچنین خوانندگان این کتاب‌ها به این مسئله آگاه می‌شوند که با انتخاب و خواندن کتاب‌های کمیک در زمینه‌های مختلف، امکان یادگیری مطالب جدید و آموزنده برای ایشان فراهم می‌شود و از این طریق در آینده می‌توانند مطالعات وسیع‌تری در زمینه موضوعات علاقه خود در قالب کتاب‌های کمیک داشته باشند.

استفاده از تصویر و متن در کلاس درس، به تسهیل فرایند خواندن و درک مطلب یادگیرندگان کمک می‌کند. قابلیت‌های استفاده از کتاب‌های کمیک در آموزش موضوعات مختلف مورد تأیید قرار گرفته است. برای نمونه سالیوان^۲ (۲۰۰۲) و کرافورد^۳ (۲۰۰۴) این نوع منابع را به عنوان یک ابزار مفید برای مبارزه با بی‌میلی و تقویت انگیزه یادگیرندگان هنر معرفی می‌کنند. همچنین اسکناکنبرگ^۴ (۲۰۱۰) از کتاب‌های کمیک به عنوان محرک اولیه برای

1. Manchester
2. Sullivan
3. Crawford
4. Schnakenberg

ایجاد انگیزه یادگیرندگان تاریخ یاد می‌کند. نتایج این پژوهش‌ها با نتایج پژوهش حاضر در بخش انگیزش تحصیلی همسو است.

اگر به یافته‌های این پژوهش به تفکیک دو بخش «خواندن» و «نوشتن» بنگریم، می‌توانیم بگوییم در بخش خواندن بیشترین افزایش در مؤلفه انگیزه فطری به «علاقه به خواندن» مربوط است، این یافته به این معنا است که این دانش‌آموزان پس از خواندن کتاب‌های کمیک ضرب‌المثل به خواندن علاقمندتر شدند. در مؤلفه تنظیم شناسایی شده، دو گویه «یادگیری برای خواندن» و «تصمیم به خواندن برای یادگیری» نیز افزایش بیشتری داشتند. بنابراین در این مؤلفه نیز تأثیر خواندن کتاب‌های کمیک قابل توجه بوده است. این وضعیت برای دو گویه «خواندن به قصد دریافت پاداش» و «خواندن برای جلب رضایت دیگران» نیز دیده می‌شود، به این معنا که بخش قابل توجهی از افزایش انگیزه دانش‌آموزان پس از خواندن کتاب‌های کمیک به انگیزه بیرونی و تلاش برای کسب پاداش و توجه مربوط است. در بخش نوشتن و در مؤلفه «انگیزه فطری» نیز وضعیت مشابه با بخش خواندن است. در این مؤلفه نیز می‌توان گفت دو گویه نخست که مربوط به «یادگیری برای خواندن» و «تصمیم به خواندن» است، افزایش رتبه قابل توجهی داشته است. میانگین مؤلفه تنظیم شناسایی شده در گروه کنترل و آزمایش نیز تأییدی است بر تأثیر خواندن کتاب‌های کمیک بر افزایش تمایل دانش‌آموزان برای یادگیری نوشتن و تصمیم آن‌ها برای نوشتن که به یادگیری‌شان کمک کند. داده‌های این بخش همچنین نشان می‌دهد پس از خواندن کتاب‌های کمیک نظر این دانش‌آموزان نسبت به اهمیت نوشتن تغییر کرده و آن را مهم‌تر تلقی می‌کنند.

در کشور ما ضرب‌المثل‌ها به ندرت در آموزش کودکان مورد استفاده قرار گرفته است. مناسب است که در این زمینه کودکان مان را پرورش بدهیم و آن‌ها نیز بتوانند علاوه بر درک موضوع آن را به خاطر سپرده و در زندگی خویش به کار بگیرند. استفاده از سنت‌ها و بومی‌سازی کتاب‌های کودکان می‌تواند میزان علاقه‌مندی آنان را به مطالعه افزایش دهد.

پیشنهادها

در راستای ادامه این پژوهش توصیه می‌شود:

دفتر تألیف و تدوین کتاب‌های درسی در آموزش و پرورش استفاده از کمیک را در تهیه محتوای درس‌ها توسعه دهد. از این طریق می‌توان انتظار داشت انگیزه دانش‌آموزان به ویژه در درس‌هایی که یادگیری آن‌ها دشوار است، افزایش یابد. برای ایجاد علاقه در دانش‌آموزان به مطالب درسی، معلمان می‌توانند علاوه بر مطالب درسی، ساعتی را در کلاس به مطالعه کتاب‌های کمیک مرتبط با مفاهیم درسی اختصاص دهند تا به درک بهتر دانش‌آموزان از مفاهیم درس مورد نظر کمک نمایند.

به پژوهشگران نیز موارد زیر توصیه می‌شود:

- به بررسی تأثیر استفاده از کتاب‌های کمیک در آموزش مفاهیم پیچیده علمی بپردازند تا امکان استفاده از این نوع منابع را در بهبود یادگیری دانش‌آموزان بسنجند.
- تأثیر کتاب‌های کمیک بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان سایر پایه‌های تحصیلی را بررسی کنند تا مدلی جامع در خصوص میزان تأثیر کتاب‌های کمیک بر انگیزش تحصیلی تمامی پایه‌های تحصیلی ارائه دهند.
- بررسی رابطه خواندن کتاب‌های کمیک و خودکارآمدی خواندن در پژوهشی با جامعه مشابه به منظور شناسایی دلایل فقدان احتمالی ارتباط این دو مؤلفه.

سپاسگزاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از اداره کل آموزش و پرورش استان البرز به خاطر همکاری در گردآوری داده‌های این پژوهش قدردانی کنند.

منابع

- آخشیک، سمیه سادات (۱۳۹۳). استفاده از دانش در زندگی روزمره: تحلیل نشانه‌شناختی بازنمایی دانش در ضرب‌المثل‌های فارسی، پوستر ارائه شده در همایش تعامل انسان و اطلاعات، ۷ آبان، دانشگاه خوارزمی، تهران.
- اسماعیل‌زاده‌آشینی، زهرا؛ شریفی مهرجردی، علی‌اکبر (۱۳۹۴). افق‌های آینده تصویرگری ضرب‌المثل در آموزش و پرورش، کنفرانس بین‌المللی معماری، شهرسازی، عمران، هنر و محیط زیست؛ افق‌های آینده، نگاه به گذشته.
- بیرانوند، شیوا (۱۳۸۹). نقش کمیک استریپ در رشد و خلاقیت کودکان، کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۵۴، ۸۵-۸۰.
- دلاور، علی (۱۳۸۸). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: رشد.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۸۸). فرهنگ بزرگ ضرب‌المثل‌های فارسی، تهران: معین.
- سلیمانپور، هادی (۱۳۹۵). تأثیر رمان‌های گرافیکی بر یادداری و درگیری تحصیلی درس تاریخ آموزش و پرورش در دانشجویان علوم تربیتی دانشگاه بیرجند، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه بیرجند.
- سلیمی، مریم؛ سلیمی، سمیه (۱۳۹۷). کاربرد و مزایای آموزشی و ارتباطی گرافیک نوول و کمیک ژورنالیسم، رسانه، ۲۹(۲)، ۱۲۷-۱۴۸.
- سماوی، عبدالوهاب؛ ابراهیمی، کلثوم؛ جاودان، موسی (۱۳۹۵). بررسی رابطه درگیری‌های تحصیلی، خودکارآمدی و انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر بندرعباس، دو فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۴(۷)، ۹۲-۷۱.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۶). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش، تهران: دوران.
- قزل‌ایاغ، ثریا (۱۳۸۳). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن (مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

کیادربندسری، فغانه (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مبتنی بر هوش‌های چندگانه گاردنر بر یادگیری مهارت خواندن و نوشتن پایه چهارم ابتدایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

مطهری نژاد، فاطمه؛ سید، سپیده؛ محمد رضایی، علی؛ حیدریه، مرضیه؛ نوروزی، ریحانه (۱۳۹۴). ارتباط خودکارآمدی و انگیزه پیشرفت با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری، *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۵(۱۳۲)، ۳۳۳-۳۲۹.

معمدی‌نیا، فروغ (۱۳۹۵). بررسی قابلیت‌های رسانه کمیک استریپ در انتقال آموزه‌های فرهنگی داستان‌های کهن فارسی به کودکان ۱۰-۱۲ سال با تأکید بر داستان‌های هفت پیکر نظامی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هنر اصفهان.

مک کلود، اسکات (۱۳۹۱). هنر کمیک. ترجمه رامین رحیمی. تهران: نشر آبان (۱۹۹۳).

References

- Akhshik, S. S. (2014). Use of knowledge in everyday life: Semiotic analysis of knowledge representation in Persian proverbs. *Human-Information Interaction, National Conference of Human & Computer Interaction*. Iran. Kharazmi University, Tehran. (in Persian)
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Biranvand, S. (2010). The role of comic strip in children's growth and creativity, *Child and Adolescent Monthly Book*, 154, 85-80. (in Persian)
- Ching, H. S., & Fook, F. S. (2013). Effect of multimedia-based graphic novel presentation on critical thinking among students of different learning approaches, *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 12(4), 56-66.
- Clark, M. H. & Schroth, C. (2010). Examining relationships between academic motivate and Individual Difference, *Learning and Individual Differences*, 20(1), 19-24.
- Crawford, P. (2004). A Novel Approach: Using Graphic Novels to attract reluctant readers. *Library Media Connection*, 22(5) 26-29.
- Esmaeilzadeh Ashini, Z., & Sharifi Mehrjerdi, A. A. (2015). Future horizons of proverb illustration in education. *International Conference on Architecture, Urban Development, Civil, Art and Environment; Future Horizons, Looking Back*, Tehran, Iran. (in Persian)
- Fery, N., & Fisher, D. (2004). Using graphic novel, anime, and the internet in an urban high school. *The English Journal*, 93(3), 19-25.
- Ghezal Aagh, S. (2004). *Children's Literature and Promotion of Reading (Library materials and services for children and adolescents)*, Tehran: SAMT. (in Persian)
- Guay, F., Marsh, H. W., Dowson, M., & Larose, S. (2005). Assessing academic motivation among elementary school children: The Elementary School Motivation Scale (ESMS), *British Journal of Educational Psychology*, 80, 711-735.
- Hager, J. L. (2017). The Relationship of Reading Self-Efficacy and Reading Achievement in Second Grade Students, *Graduate Student Theses, Dissertations, & Professional Papers*, University of Montana, Missoula.
- Ilhan, G. O., & Oruc, S. (2019). Comic Books Use in Social Studies Lesson: Texas History, *Education and Science*, 44(198).
- Kiadarbandsari, F. (2017). *The Impact of Gardner Multiple Intelligence Education on Elementary Fourth Grade Reading and Writing Skills*, M.Sc. thesis, Allameh Tabataba'i University. (in Persian)

- Kerneža, M., Košir, K. (2016). Comics as a Literary-Didactic Method and Their Use for Reducing Gender Differences in Reading Literacy at the Primary Level of Education, *Ceps Journal*, 6(2).
- Lepper, M. R., & Corpus, J. H. (2005). Intrinsic and extrinsic motivational orientations in the classroom: Age difference and academic correlates, *Journal of Educational Psychology*, 97, 184-196.
- Manchester, A. (2017). Teaching critical looking: pedagogical approaches to using comics as queer theory, *SANE Journal: Sequential Art Narrative in Education*, 2.
- McCloud, S. (2012). *Comic Art*. Translated by Ramin Rahimi, Tehran: Aban publication. (in Persian)
- Motahari Nejad, F., Sayed, S., Mohammad Rezaei, A., Heidarieh, M., & Norouzi, R. (2015). Relationship between self-efficacy and achievement motivation with academic achievement in students with learning disability, *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. (in Persian)
- Motamedinia, F. (2016). *An Investigation of the Comic Strip Media Capabilities in Transmitting Cultural Teachings of Old Persian Stories to Children 10-12 Years Old with Emphasis on Seven Military Stories*, M.Sc. thesis, Isfahan University of Art. (in Persian)
- Norrick, N. R. (1985). *How Proverbs Mean: Semantic Studies in English Proverbs*, Berlin: De Gruyter Mouton.
- Salimi, M., & Salimi, S. (1979). The Educational and Communication Benefits of Novell Graphics and Comics Journalism. *Media*, 29(2), 127-148. (in Persian)
- Samawi, A. W., Ebrahimi, K., & Javadan, M. (2016). The relationship between academic engagement, self-efficacy, and academic motivation with academic achievement in high school students in Bandar Abbas. *Cognitive Strategies in Learning*, 4(7), 92-71. (in Persian)
- Schnakenberg, U. (2010). Developing multi perceptivity through cartoon analysis: Strategies for analyzing different views of three watersheds in modern German history, *Teaching History*, 139(32).
- Seif, A. A. (2007). *Modern Breeding Psychology: The Psychology of Learning and Education*, Tehran: Dowran. (in Persian)
- Soleimanpour, H. (2016). *The Impact of Graphic Novels on Retention and Academic Engagement in the History of Education in Birjand University Students of Educational Sciences*, M.A thesis. Birjand University. (in Persian)
- Sullivan, E. T. (2002). *Reaching Reluctant Yang Adult Readers: A Handbook for Librarians and Teachers*, Scarecrow Press, Rowman.
- Tiemensma, L. (2009). *World library and information congress: 75TH IFLA general conference and council*. Milan, Italy.
- Trevino, N. N., & Dreitas, S. C. (2014). The relationship between intrinsic motivation and academic achievement for first generation Latino college students, *Social Psychology of Education*, 17, 293-306.
- Zolfaghari, H. (2009). *The great culture of Persian proverbs*, Tehran: Moein. (in Persian)